

ODPOVĚDI MPSV NA DOTAZY OSPOD

BŘEZEN–ČERVEN 2021

Obsah

1. Spolupráce OSPOD a SAS.....	1
2. Dotaz na zapůjčení spisu Om.....	5
3. Prodloužení ústavní výchovy.....	7

1. Spolupráce OSPOD a SAS

Dotaz:

Obracíme se na Vás s dotazem, který se týká předávání informací klíčového pracovníka SAS směrem ke koordinátorovi případu z OSPOD. Kdy potřebuje SAS souhlas klienta s předáním informací na OSPOD?

Nezávislé stanovisko OSPOD:

Způsob a rozsah předávání informací mezi SAS a OSPOD bude nastaven na případovém setkání, kde bude domlouvána spolupráce a bude také domluven rozsah a způsob předávání informací. Dohodu o spolupráci klient podepisuje a dává tak souhlas s poskytováním informací od organizace SAS směrem k OSPOD. V případech, kdy se klient sám obrátí SAS, je uzavřena dohoda o spolupráci mezi SAS a klientem a v průběhu práce dojde ze strany SAS ke zjištění, o kterých je zapotřebí informovat OSPOD. Tady musíme rozlišit:

- 1. jedná se o informace, kde má organizace oznamovací povinnost dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí nebo z trestního zákona – není potřeba mít souhlas klienta.*
- 2. Jde o informace nepodléhající této povinnosti – SAS musí mít souhlas klienta s předáním informací pracovníkovi OSPOD.*

Odpověď MPSV:

Dané problematice, možná ještě bližší obsahu Vašemu dotazu, se věnuje výklad v příručce Macela a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář, 2. vyd. Wolters Kluwer Praha, str. 712 – 716 (výklad k § 53, dostupné rovněž v systému Aspi) takto:

II. Sdělování informací poskytovatelem sociálních služeb

Sdělování informací poskytovatelem sociálních služeb bylo významným způsobem změněno od 1. ledna 2014 na základě novely zákona o sociálních službách č. 313/2013 Sb., již byl do zákona o sociálních službách vložen nový § 100a:

Sdělování údajů orgánu sociálně-právní ochrany dětí

(1) Poskytovatel sociálních služeb je povinen na písemnou žádost sdělit bezplatně orgánu sociálně-právní ochrany dětí údaje nezbytné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany týkající se osoby, které byla rozhodnutím orgánu sociálně-právní ochrany dětí uložena povinnost využít odbornou poradenskou pomoc podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí⁵⁷). Poskytovatel sociálních služeb je povinen vždy sdělit, zda s osobou uzavřel smlouvu o poskytování sociální služby, dobu platnosti smlouvy, datum ukončení poskytování sociální služby, popřípadě výpovědní důvod, pokud byla smlouva vypovězena, a zhodnocení průběhu poskytování sociální služby.

(2) Poskytovatel sociálních služeb, který poskytuje pro rodiny s dětmi nebo pro děti sociální službu uvedenou v § 37 odst. 3, § 48, 52, 54, 57, 58, 60, 60a, 62, 65 nebo § 69, je povinen, pokud nejde o případ uvedený v odstavci 1 nebo neposkytuje-li sociální službu anonymně, na písemnou žádost sdělit bezplatně orgánu sociálně-právní ochrany dětí

a) zda osobě uvedené v žádosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí poskytuje nebo poskytoval sociální službu,

b) druh a formu poskytované sociální služby a dobu poskytování a

c) zhodnocení průběhu poskytování sociální služby.

Poskytovatel sociálních služeb má povinnost podle věty první jen v těch případech, kdy orgán sociálně-právní ochrany dětí v žádosti současně uvede, že situaci dítěte a jeho rodiny vyhodnotil podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí⁵⁸) tak, že se jedná o dítě, na něž se sociálně-právní ochrana dětí zaměřuje.

Důvodová zpráva k tomuto ustanovení uvádí následující: Navrhuje se upravit povinnost poskytovatele sociálních služeb bezplatně sdělit na žádost orgánu sociálně-právní ochrany dětí údaje potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany dětí v rozsahu vymezeném v navrhovaném ustanovení. § 100 odst. 3 zákona o sociálních službách stanovuje, že poskytovatel sděluje údaje jiným subjektům též tehdy, stanoví-li tak zvláštní zákon. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění, zakládá v § 53 odst. 1 povinnost na výzvu orgánu sociálně-právní ochrany sdělovat takové údaje, když však současně tamtéž stanoví, že povinnosti mlčenlivosti založené zvláštním právním předpisem se nelze dovolávat, mají-li být sděleny údaje o podezření z týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte. V praxi tak představují problém především ty případy, kdy je poskytovatel sociálních služeb názoru, že taková míra ohrožení dítěte není v případě uživatele jeho služeb dána a opakovaně dochází k odmítnutí sdělit jakékoli údaje o poskytované službě a průběhu poskytování služby. Proto se navržená úprava § 100a jeví jako nezbytná k zajištění nejlepšího zájmu dítěte a efektivity výkonu sociálně-právní ochrany dětí ze strany příslušného orgánu veřejné správy. Nesplnění povinnosti sdělit bezplatně údaje potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany je již v současnosti kryto přestupkovou odpovědností zřizovatele školy, školského nebo jiného obdobného zařízení, kam lze podřadit též poskytovatele sociálních služeb (§ 59b zák. o soc.-práv. ochraně dětí).

Tato právní úprava, která doplňuje a z větší části ve vztahu k poskytovatelům sociálních služeb fakticky nahrazuje zdejší ustanovení, zakládá dva odlišné režimy prolomení mlčenlivosti.

Za prvé upravuje sdělování informací o poskytování odborné poradenské pomoci, nařízené podle § 12 odst. 1 a § 13 odst. 1 písm. d) zák. o soc.-práv. ochraně dětí. Toto prolomení mlčenlivosti je poměrně široké. Z komentovaného ustanovení se do nové úpravy zákona o sociálních službách přejímá pojem „*údaje nezbytné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany*“, které je třeba na výzvu bezplatně sdělit. Aby

nedocházelo ke sporům, co všechno takovým nezbytným údajem je, věta druhá za takový nezbytný údaj prohlašuje: 1) údaj o tom, zda poskytovatel odborné poradenské pomoci uzavřel smlouvu o poskytování sociální služby, 2) údaj o době platnosti smlouvy, datum ukončení poskytování sociální služby, tzn. od kdy do kdy byla smlouva účinná, 3) popřípadě výpovědní důvod, pokud byla smlouva vypovězena, a 4) zhodnocení průběhu poskytování sociální služby. Ostatní údaje lze považovat za nezbytné pro poskytování sociálně-právní ochrany podle konkrétních okolností. O které osobě se v režimu § 100a odst. 1 zák. o soc. službách sdělují informace? Jsou to informace „týkající se osoby, které byla rozhodnutím orgánu sociálně-právní ochrany dětí uložena povinnost“. Může tedy jít o osobu rodiče, jinou osobu odpovědnou za péči o dítě, ale podle § 13 odst. 1 písm. d) zák. o soc.-práv. ochraně dětí i o dítě samotné.

Zhodnocení průběhu poskytování služby není obecným vyjádřením, ale jedná se o zákonný pojem zavedený již dříve v zákoně o sociálních službách. Nemělo by proto s odkazem na tuto povinnost v praxi docházet k vyžadování nějakých speciálních posudků od poskytovatele sociální služby, nebo obsáhlých pravidelných hodnotících zpráv a podobně. Uvedená povinnost je úzce navázána na obecnou povinnost poskytovatele sociálních služeb podle § 88 písm. f) zák. o soc. službách plánovat průběh poskytování služby, vést písemné záznamy a hodnotit průběh poskytování služby. To znamená, že poskytovatel nebude zpracovávat žádné nové hodnotící zprávy, poskytne pro potřeby splnění informační povinnosti upravený výpis z jím povinně vedené osobní dokumentace o klientovi. Podle přílohy 2 k prováděcí vyhlášce k zákonu o sociálních službách (č. 505/2006 Sb.) je pro poskytovatele závazný standard č. 5 (Individuální plánování průběhu sociální služby), který uvádí, mj. že poskytovatel má písemně zpracována vnitřní pravidla podle druhu a poslání sociální služby, kterými se řídí plánování a způsob přehodnocování procesu poskytování služby, a dále že poskytovatel společně s osobou průběžně hodnotí, zda jsou naplňovány její osobní cíle. Tento standard blíže provádí zákonnou povinnost "hodnotit průběh poskytování sociální služby za účasti těchto osob, je-li to možné s ohledem na jejich zdravotní stav a druh poskytované sociální služby, nebo za účasti jejich zákonných zástupců", založenou v § 88 písm. f) zák. o soc. službách. Každá služba má zpracovány své standardy kvality, v nichž je zpravidla upravena též frekvence hodnocení průběhu poskytování služby (např. intervalem "dle potřeby, nejméně jednou za 3 měsíce" apod.). Dožaduje-li se orgán sociálně-právní ochrany též údaje o zhodnocení průběhu služby, požaduje tedy přesně vymezené údaje, poskytovatelem zpracovávané v osobní dokumentaci klienta. Prakticky to znamená, že dožádaný poskytovatel pořídí na takovou žádost výpis z posledně uskutečněného hodnocení průběhu poskytování služby, rozhodně není možné poskytovateli na základě uvedené právní úpravy ukládat např. povinnost "pravidelně jednou týdně informovat o průběhu poskytování služby" apod. Odpovědnost orgánu sociálně-právní ochrany nelze přenášet na jiný subjekt, neboť jiný subjekt nelze výkonem sociálně-právní ochrany v tomto rozsahu pověřit ani podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Druhý okruh prolomení mlčenlivosti při sdělování informací na žádost orgánu sociálně-právní ochrany pak vymezuje § 100a odst. 2 zák. o soc. službách pro případ, kdy nebyla nařízena odborná poradenská pomoc. Zavádí se obecná povinnost sdělovat na žádost orgánu sociálně-právní ochrany bezplatně nikoli již jen demonstrativně vymezené "údaje potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany", ale výlučně taxativně vymezené údaje. Tato povinnost se navíc nevztahuje na všechny druhy sociálních služeb, ale pouze na druhy vyjmenované, kterými jsou poskytovatelé odborného sociálního poradenství (§ 37 odst. 3 zák. o soc. službách), domovy pro osoby se zdravotním postižením (§ 48 zák. o soc. službách), sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče (§ 52 zák. o

soc. službách), raná péče (§ 54 zák. o soc. službách), azylové domy (§ 57 zák. o soc. službách), domy na půl cesty (§ 58 zák. o soc. službách), krizová pomoc (§ 60 zák. o soc. službách), intervenční centra (§ 60a zák. o soc. službách), nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (§ 62 zák. o soc. službách), sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (§ 65 zák. o soc. službách) a terénní programy (§ 69 zák. o soc. službách), a to dále za předpokladu, že neposkytují službu anonymně, což je případ zejména nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (poskytuje-li takové zařízení všem nebo některým klientům služby anonymně, informační povinnost se na něho ve vztahu k těmto klientům nevztahuje).

Zatímco v případě nařízené odborné poradenské pomoci ve smyslu § 100a odst. 1 zák. o soc. službách se sdělují údaje „týkající se osoby, které byla povinnost uložena“, tedy nejčastěji údaje o rodiči nebo jiné osobě pečující o dítě, je vymezení druhého okruhu podle druhého odstavce citovaného ustanovení zcela jiné. Zákon stanoví: „Poskytovatel sociálních služeb, který poskytuje pro rodiny s dětmi nebo pro děti sociální službu“. Cílová skupina „rodiny s dětmi“ je uvedena u jediného druhu služby, totiž u sociálně-aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi podle § 65 zák. o soc. službách [„sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou (-) služby poskytované rodině s dítětem (-)“]. V případě tohoto druhu služby lze tedy poskytnout informace o poskytování služeb „rodině s dítětem“, tedy i tehdy, kdy smlouvu o poskytnutí služby uzavírá pouze rodič, neboť uživatelem služby vzhledem k uvedenému zákonnému vymezení je současně vždy i dítě samo. Naproti tomu ve všech ostatních případech je uživatelem služby nikoli „rodina s dítětem“, ale výlučně „osoba“, která uzavírá smlouvu o poskytnutí služby. Proto také § 100a odst. 2 zák. o soc. službách uvádí na druhém místě: „poskytovatel sociálních služeb, který poskytuje (-) pro děti sociální službu“. Jde-li tedy o všechny další druhy sociálních služeb kromě sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, jak jsou v citovaném ustanovení taxativně uvedeny, lze sdělovat na žádost orgánů sociálně-právní ochrany dětí pouze informace o poskytování služeb dítěti, tedy osobě mladší 18 let, která sama uzavřela smlouvu o poskytování služby (byť i v zastoupení zákonným zástupcem, např. v případě rané péče) a je tedy sama uživatelem služby. Je-li však uživatelem služby rodič, který uzavírá smlouvu sám za sebe (např. je rodič uživatelem služby odborného sociálního poradenství, nebo pobývá v azylovém domě, byť i s nezletilými dětmi), není možno podle citovaného ustanovení jakékoli informace o poskytovaných službách ze strany poskytovatele sdělovat bez zproštění mlčenlivosti klientem (rodičem) a prolomení mlčenlivosti podle § 100a zák. o soc. službách se na tyto situace nevztahuje.

V případě domovů pro osoby se zdravotním postižením a v případě intervenčních center se však jedná o úpravu prolomení mlčenlivosti ve vztahu k orgánu sociálně-právní ochrany pouze podpůrnou (subsidiární), neboť pro domovy pro osoby se zdravotním postižením se v případě dobrovolných i nařízených pobytů přednostně uplatní práva orgánu sociálně-právní ochrany a povinnosti zařízení vymezené v § 29 odst. 3, 6 a souv. zák. o soc.-práv. ochraně dětí, v případě intervenčních center se pak přednostně uplatní úprava součinnosti podle § 60a odst. 4 zák. o soc. službách.

V tomto druhém případě prolomení mlčenlivosti lze po poskytovateli sociálních služeb požadovat pouze 1) sdělení, že rodina s dítětem nebo dítě samotné jsou nebo byli klienty služby, 2) kdy byla klientem služby (od kdy do kdy byla účinná smlouva o poskytování sociálních služeb), 3) jaký druh služby byl poskytován (má-li poskytovatel registrováno více druhů služeb - tedy např. sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, pobyt v krizovém zařízení apod.), 4) o jakou formu poskytování šlo (ambulance, terén, pobyt), a 5) hodnocení průběhu poskytování sociální služby (co se rozumí tímto hodnocením je vysvětleno výše). Aby byl požadavek na sdělení informací podle § 100a odst. 2 zák. o

soc. službách oprávněný, musí orgán sociálně-právní ochrany v žádosti uvést, že dítě, kterého se požadované informace týkají, je zařazeno do základní evidence (ve smyslu § 54 zák. o soc.-práv. ochraně dětí), neboť jeho situace byla vyhodnocena [srov. § 10 odst. 3 písm. c) zák. o soc.-práv. ochraně dětí] tak, že se jedná o dítě ohrožené (srov. § 6 zák. o soc.-práv. ochraně dětí), jinak může poskytovatel sociálních služeb sdělení informací po právu odepřít.

2. Dotaz na zapůjčení spisu Om

Dotaz:

Obracíme se s rychlým dotazem – u okresního soudu je vedeno trestní řízení ve věci pohlavního zneužívání, svědeckou výpověď podávala i pracovnice OSPOD. Soud nyní žádá o předložení kompletního spisu Om. Dle § 51 odst. 5 ZSPOD je OSPOD povinen na žádost poskytnout údaje, dle našeho názoru se tak nejedná o zapůjčení spisu Om a podle § 55 ZSPOD není soud vyjmenován v účastnících, kteří mohou do spisu nahlížet, nicméně jim lze předložit i údaje z podkladové složky pro účely trestního stíhání.

Lze tedy žádost soudu odmítnout? OSPOD se nebrání poskytnout údaje a součinnost, nicméně pracovnice po výsledku před soudem sdělila, že si jako obviněná připadala ona sama. Ještě doplníme, že OSPOD v řízení nezastupuje dítě, jeho opatrovníkem je advokát. Pracovnice byla slyšena jako svědek. Soud žádá o předložení celého spisu, ten je veden pro několik i starších sourozenců a obsahuje opravdu řadu citlivých údajů.

Odpověď MPSV:

Pro posouzení této problematiky je podstatná zejména následující úprava zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád):

§ 78

Povinnost k předložení nebo vydání věci

(1) Kdo má u sebe věc, která může sloužit pro důkazní účely, je povinen ji na vyzvání předložit soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; je-li ji nutno pro účely náležitého zjištění skutečností důležitých pro trestní řízení zajistit, je povinen takovou věc na vyzvání těmito orgány vydat. Při vyzvání je třeba ho upozornit na to, že nevyhoví-li výzvě, může mu být věc odňata, jakož i na jiné následky nevyhovění (§ 66). Vyzvat k předložení nebo vydání věci je oprávněn předseda senátu, v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán.

(2) Povinnost podle odstavce 1 se nevztahuje na listinu nebo na jiný hmotný nosič obsahující obrazový, zvukový nebo datový záznam, jejichž obsah se týká okolností, o které platí zákaz výslechu, ledaže došlo k zproštění povinnosti zachovat věc v tajnosti nebo k zproštění povinnosti mlčenlivosti.

§ 89

(2) Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.

§ 112

(2) Listinnými důkazy jsou listiny, které svým obsahem prokazují nebo vyvracejí dokazovanou skutečnost vztahující se k trestnému činu nebo k obviněnému.

§ 158

(3) O zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, sepíše policejní orgán neprodleně záznam, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich dověděl. Opis záznamu zašle do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, policejní orgán záznam sepíše po provedení potřebných neodkladných a neopakovatelných úkonů. K objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. V rámci toho je oprávněn, kromě úkonů uvedených v této hlavě, zejména

- a) vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů,
- b) vyžadovat odborné vyjádření od příslušných orgánů, a je-li toho pro posouzení věci třeba, též znalecké posudky,
- c) obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály,
- d) provádět ohledání věci a místa činu,
- e) vyžadovat za podmínek uvedených v § 114 provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu, včetně odběru potřebného biologického materiálu,
- f) pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob, za podmínek stanovených v § 114 snímat daktyloskopické otisky, provádět osobou téhož pohlaví nebo lékařem prohlídku těla a jeho zevní měření, jestliže je to nutné ke zjištění totožnosti osoby nebo ke zjištění a zachycení stop nebo následků činu,
- g) za podmínek stanovených v § 76 zadržet podezřelou osobu,
- h) za podmínek stanovených v § 78 až 81 činit rozhodnutí a opatření v těchto ustanoveních naznačená,
- i) způsobem uvedeným v hlavě čtvrté provádět neodkladné nebo neopakovatelné úkony, pokud podle tohoto zákona jejich provedení nepatří do výlučné pravomoci jiného orgánu činného v trestním řízení.

Z úpravy zákona č. 359/1999 Sb. je pak klíčové ustanovení § 51 odst. 5 písm. a) bod 2, na základě kterého je orgán sociálně-právní ochrany dětí povinen na žádost poskytnout **orgánu činnému v trestním řízení údaje potřebné pro trestní řízení.**

Je možné shrnout, že soud v trestním řízení je oprávněn nařídít provedení důkazu listinami, které tvoří obsah spisové dokumentace vedené o dítěti příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Musí se však jednat o listiny, které mají souvislost s projednávaným trestným činem nebo s osobou obžalovaného. Soud by tedy neměl automaticky vyžadovat předložení celého spisu OSPOD, ale pouze těch listin, které mohou obsahovat údaje relevantní pro trestní řízení.

Pokud naopak spis zjevně obsahuje i údaje, které s trestním řízením nijak nesouvisí (např. údaje o již zletilých sourozencích apod.), je třeba na žádost soudu o předložení celého spisu reagovat sdělením, že pro vyhovění dožádání je nezbytné ze strany soudu blíže vymezit, čeho nebo koho se mají týkat písemnosti, jejichž předložení je od OSPOD požadováno. Bez tohoto upřesnění nelze posoudit, zda se jedná o písemnosti obsahující údaje,

- které jsou potřebné pro trestní řízení a na které se tudíž vztahuje povinnost OSPOD tyto údaje poskytnout pro účely trestního řízení soudu, státnímu zastupitelství nebo orgánu policie ve smyslu § 51 odst. 5 písm. a) bod 2 zákona č. 359/1999 Sb., a
- vůči kterým je prolomena povinnost zaměstnanců OSPOD zachovávat mlčenlivost ve smyslu § 57 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. a § 78 odst. 2 trestního řádu.

3. Prodloužení ústavní výchovy

Dotaz:

obracíme se s na Vás s prosbou o konzultaci – máme v DOZP umístěného chlapce, který v začátku měsíce května zletí. V prosinci podal OSPOD návrh na prodloužení ústavní výchovy a podal soudu podnět na omezení svéprávnosti. Ani o jednom z návrhů nebylo dosud rozhodnuto, soud pouze vydal usnesení o ustanovení kolizního opatrovníka v řízení o prodloužení ÚV. Bohužel soudkyně onemocněla, a i přes opakovanou snahu OSPOD, aby věc byla projednána jiným soudcem, se toto dosud neuskutečnilo.

Náš dotaz – platí i v případě prodloužení ústavní výchovy po zletilosti analogicky ustanovení § 972 – po dobu, než soud rozhodnutí o zrušení nebo prodloužení ÚV, dítě zůstává v ústavní výchově, i když už uběhla doba dříve v rozhodnutí soudu stanovená?

Jen pro doplnění – chlapec je poměrně zásadně mentálně postižen, má výrazné projevy poruchy chování a není nikdo, kdo by se o něho postaral (OSPOD je také poručníkem).

Odpověď MPSV:

V odpovědi na Váš dotaz přikládáme článek Mgr. Křístka ze dne 13.01.2015 zveřejněný na portále E-PRAVO: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prodlouzeni-ustavni-vychovy-96533.html>